

Η ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΦΗΜΗ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΥ ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΟΥ

Βαριές ευθύνες, αλλά και η πλούσια παρακαταθήκη μιας ιστορικής πορείας δύο χιλιάδων χρόνων περικλείονται στον τίτλο του εκάστοτε Πατριάρχη Αλεξανδρείας: **«Πάπας και Πατριάρχης της μεγάλης πόλεως Αλεξανδρείας, Λιβύης, Πενταπόλεως, Αιθιοπίας, πάσης γης Αιγύπτου και πάσης Αφρικής, Πατήρ Πατέρων, Ποιμήν Ποιμένων, Αρχιερεύς Αρχιερέων, τρίτος και δέκατος των Αποστόλων και Κριτής της Οικουμένης»**. Αποτελεί ίσως τον πλέον επιφανή τίτλο που διαθέτει Αρχιερέας και είναι σχεδόν αντίστοιχος του εκάστοτε Πάπα της Ρώμης. Ορισμένοι από τους προσδιορισμούς του Πατριάρχη Αλεξανδρείας δείχνουν την απόλυτη εξουσία του στις εκτός της Αιγύπτου περιοχές, άλλοι την απόλυτη δύναμη που διέθετε έναντι όλων των Επισκόπων της Αφρικής και άλλοι τον μεσολαβητικό ρόλο που έπαιξε σε κάποιες δύσκολες φάσεις της Ιστορίας.

Από την πατριαρχική φήμη, ας σταθούμε στην ιστορική καταγωγή του καταληκτικού τίτλου, του «Κριτή της Οικουμένης». Ο τίτλος αυτός παραχωρήθηκε στον Πατριάρχη Αλεξανδρείας Θεόφιλο Β΄ το 1019 για τη συνδιαλλακτική μεσολάβηση του προκειμένου να ξεπεραστεί η κρίση στις σχέσεις του Βυζαντινού Αυτοκράτορα Βασιλείου του Β΄ του Βουλγαροκτόνου και του Πατριάρχη Κων/πόλεως Σεργίου Β΄. Ο Αλεξανδρινός Προκαθήμενος βρισκόταν τότε στη Βασιλεύουσα για να αποφύγει τον απηνή διωγμό που είχε εξαπολύσει εναντίον των χριστιανών ο Φατιμίδης Χαλίφης Αλ Χακίμ.

Αιτία της κρίσης κορυφής στάθηκε η άρνηση του Πατριάρχη Κων/πόλεως να αποδεχθεί την εφαρμογή επί της εκκλησιαστικής περιουσίας του λεγόμενου αλληλέγγυου νόμου, σύμφωνα με τον οποίο οι πλούσιοι υποχρεώνονταν να πληρώνουν το φόρο των φτωχών που δεν ήταν σε θέση να πληρώσουν. Η σύγκρουση έφθασε στα άκρα όταν ο Σέργιος επιχείρησε να εμποδίσει τον Βασίλειο να εκκλησιασθεί, επειδή ήταν δήθεν μολυσμένος από τους φόνους που διεπράχθησαν κατά τη διάρκεια των παρελθόντων εκστρατειών του Αυτοκράτορα. Μη θέλοντας να ταπεινωθεί, ο Βασίλειος επιχείρησε να χειροδικήσει εις βάρος του Σεργίου, ο οποίος αντέδρασε μιλώντας σκαιότατα προς τον Αυτοκράτορα.

Καθώς η διαμάχη κινδύνευε να λάβει απρόβλεπτες διαστάσεις, ο Πατριάρχης Θεόφιλος κλήθηκε να αποφανθεί επί της ρήξης κατά τρόπο που να ικανοποιεί και τις δύο πλευρές. Ο Θεόφιλος έφτιαξε από κερί δύο ανδριάντες και τους έστησε αντίκρου στη συνέλευση που συνεκλήθη. Χωρίς να εκφέρει καμία γνώμη, κατέδειξε παραστατικότητα τον σοβαρό αντίκτυπο που θα είχε η έριδα κορυφής για την ενότητα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, κόβοντας από τον ένα ανδριάντα το δεξί χέρι και από τον άλλο τη γλώσσα. Αντιλαμβανόμενοι την κρισιμότητα των περιστάσεων και την προβαλλόμενη μέσω του έξυπνου εφευρήματος του Θεοφίλου ανάγκη αμοιβαίων υποχωρήσεων, οι αντίπαλες πλευρές ήρθαν σε συμβιβασμό. Αισθανόμενοι ευγνωμοσύνη προς τον Θεόφιλο για την σωτήρια παρέμβαση του, ο μεν Σέργιος τον περιέβαλε με το επιτραχήλιο του, ο δε Βασίλειος έβαλε επί της κεφαλής του το βασιλικό του διάδημα.

Έτσι εξηγείται η ιδιαιτερότητα της Πατριαρχικής Στολής του Αλεξανδρινού Προκαθήμενου, ο οποίος φέρει δύο επιτραχήλια και δύο μίτρες κατά τη διάρκεια της θείας Λειτουργίας. Μάλιστα σε Ευχολόγιο του Σιναϊτικού Κώδικα σώζεται διάταξη Περί Χειροτονίας του Πατριάρχη Αλεξανδρείας, σύμφωνα με την οποία, εκτός των λοιπών ιερών αμφίων, του δίνεται και δεύτερο επιτραχήλιο, πάνω από τον σάκκο, που αποκαλείται κριτάτο, σε ανάμνηση της απονομής του ιστορικού τίτλου «Κριτής της Οικουμένης».